

KATEDRA GEOGRAFIE

Ze0151 Didaktika geografie 1

**Africký makroregion – Subsaharská Afrika – Etiopie, Nigérie: Návrh
výukové přípravy**

Vypracovala: Bc. Tereza Bisová, 505428

Vyučující: doc. PaedDr. Eduard Hofmann, CSc., Mgr. et Mgr. Michaela Spurná, Ph.D.

Datum: 27. 1. 2024

ZADÁNÍ

A. MOTIVACE

- 1) Vypsat si téma, myšlenky, otázky atp., kterými, jak a proč, bych žáky chtěl motivovat k výuce zvoleného regionu. Svůj region zvažujte skrze pilíře učitelské způsobilosti podle Spurné et al. (2022) – Krajina jako laboratoř, Vizualizace prostorových dat, Formování geografického vnímání světa a Užitečná geografie.

B. PROPOJENOST STUDOVANÉHO OBORU S KURIKULÁRNÍMI DOKUMENTY

- 1) V ideálním případě použijte myšlenkovou mapu pro Váš region. Na jejím základě se budete při propojenosti s kurikulem mnohem snáze orientovat.
- 2) Vyberte vhodné tematické okruhy a očekávané výstupy zeměpisu (OV) RVP ZV 2023 do návrhů výukových příprav. Následně si vypište okruhy regionu k OV v obecné rovině a zhodnoťte, zda OV úplně/částečně/vůbec nesouvisí s Vaším regionem.
- 3) Na závěr si vyberte k regionu dvě učebnice (jedna ze ZŠ, druhá ze SŠ) a stručně, věcně a jasně se vyjádřete k tomu, kde je Vaše téma v učebnici zařazeno, jaké je jeho pojetí, zdali je dostatečné po faktografické stránce, jaký je podíl obrázků vůči textu apod.

C. GEOGRAFICKÉ MYŠLENÍ

- 1) Pečlivě si znovu projděte si analyzované učebnice z minulého zadání a na základě jejich textu formulujte geografické otázky, které zkonfrontujete s geografickými koncepty prvního a druhého řádu (viz Lambert 2017, Geographical association 2022). Následně vytvořte strukturovanou tabulku a geografické otázky přiřadte odpovídajícím geografickým konceptům prvního a druhého řádu.

Tabulku se v ideálním případě snažte naplnit geografickými otázkami z učebnic, které píšete černou barvou. Pokud je v učebnici nebudete schopni najít (či tam objektivně nejsou) vymyslete si vlastní a píšete je červenou barvou. Ty otázky z učebnic, které nepoužijete si vypište pod tabulku zelenou barvou, přeformulujte je do geograficky rozvíjející a zařaditelné otázky a tu vložte s červeným písmem do tabulky.

- 2) Projděte si znovu RVP ZV 2023 a zvýrazněte/popíšte atd., kde se v nich dají uplatnit koncepty prvního a druhého řádu (viz Lambert 2017, Geographical association 2022).

D. HODNOCENÍ STOJÍ NA ZAČÁTKU PLÁNOVÁNÍ VÝUKY

- 1) Stáhněte si tabulku v interaktivní osnově předmětu v záložce *Hodnocení stojí na začátku plánování výuky – teoretická část* a vyplňte ji. Do prvního sloupce vložte pouze ty očekávané výstupy, které naplňujete tématem úplně, v druhém sloupci vypište pojmy související s tématem, ve třetím sloupci uveďte, s čím by mohli mít žáci problém, ve čtvrtém sloupci vyberte z následující nabídky znalost/dovednost/gramotnost/emoci a zapište. V pátém sloupci napište konkrétní využití/aplikaci toho, co si mají odnést (jedná se o efekty do budoucna), zvažujte k tomu následující otázky: jak se to projeví v chování a myšlení žáků? (bude mít precizní znalost? bude vynášet koše?...); zvažujte, proč je to učit (viz powerful knowledge)? V závěrečném sloupci uveďte všechna aktivní slovesa, která se nacházejí v očekávaném výstupu a k nim vypište způsob/y, jakým/i lze verifikovat naplnění aktivního slovesa.

E. PROGRESIVNÍ CÍLE

- 1) Tvorba progresu cílů v tématu a regionu a vyzkoušení její flexibility.

- 2) Tvorba baterie aktivních sloves v tématech a regionech dle toho, na co se zaměřujeme.
- 3) Tvorba soupisu miskonceptů ve vybraných tématech a regionech.

F. UČEBNÍ ÚLOHY ROZVÍJEJÍCÍ GEOGRAFICKÉ MYŠLENÍ

- 1) V interaktivní osnově předmětu si stáhněte tabulku *Analýza učebnic učební úlohy* a vyplňte ji. Doplněte také relevantní zdroje k úlohám tématu v nově zvolených úlohách.

G. VÝUKOVÉ PŘÍPRAVY

- 1) Vypracujte návrh výukové přípravy s oporou o Vaše analýzy. Jedná se o přípravu, neočekává se vypracování dokonalých příprav.

V návrzích se soustředte na úplnost všech informací dle tabulky a čerpejte při tom ve Vašich analýzách (teoretických základech didaktiky tématu/regionu). Propojujte jednotlivé části návrhů jako učební úloha, cíl, hodnocení, očekávaný výstup, klíčová kompetence a geografické myšlení. Zaměřte se také na tvorbu otázek rozšiřujících geografické myšlení. Část miskonceptů můžete vynechat.

Přípravu zpracujte na jednu vyučovací hodinu, respektive 45 minut.

VYPRACOVÁNÍ

A. MOTIVACE

- **Krajina jako laboratoř**

Otázky pro tvorbu příprav: Jak se téma zobrazuje v krajině? Kde téma můžeme v krajině vidět? (Je za oknem nebo na obrázku, v prostoru?) Jaké (geografické) interakce krajina nabízí?

Etiopie a Nigérie jsou zeměmi, které se nachází v různých regionech Afriky. Zatímco Etiopie je lokalizována na území východní Afriky, Nigérie leží na území západní Afriky. Obě tyto země mají poměrně specifické přírodní podmínky (např. klima), které mají vliv nejen na formování reliéfu (hory, pouště, savany, vodstvo, ...), ale také na vegetaci a biodiverzitu. Mimo jiné lze v těchto zemích pozorovat také to, jakým způsobem je krajina využívána. V rámci Etiopie a Nigérie jde především o zemědělství, které však může tuto krajinu také ohrožovat (např. odlesňování, ztráta biodiverzity, změna klimatu, degradace půdy, znečištění vody a ovzduší, ...). Krajina je však ohrožována více faktory, jako je např. růst populace, nadměrné využívání přírodních zdrojů, doprava, konflikty apod. Co se týče interakcí, které krajina těchto zemí nabízí, jde především o interakce klimatické (ovlivnění zemědělství, životních podmínek, vegetace, ...), hydrologické (ovlivnění zemědělství a dopravy), geomorfologické (ovlivnění rozložení obyvatelstva a zemědělství), politické (ovlivnění bezpečnosti a politického vývoje), urbanizační (ovlivnění osídlení venkova/měst a životních podmínek obyvatelstva) či ekologické (ovlivnění ekosystémů a životního prostředí) apod.

Vzhledem k tomu, že jsou tyto země České republiky velmi vzdálené, ale také vzhledem k podmínkám, které v těchto zemích panují, je nepravděpodobné, že by v nich mohla být uspořádána terénní výuky pro žáky ZŠ. Proto lze tento region prezentovat žákům primárně přes vhodně vybrané fotografie a videa.

- **Vizualizace prostorových dat**

Otázky pro tvorbu příprav: Jaká data k tématu nalezneme, jaké nonverbální prvky využijí? Jak témata mohu vizualizovat?

K tomuto regionu lze nalézt několik typů a forem dat. Tato data se týkají např. polohy, rozlohy, přírodních podmínek, obyvatelstva (jednotlivé demografické ukazatele), sektorů hospodářství (ekonomika, průmysl, zemědělství, zdravotnictví, vzdělání, ...) či kultury. Pro jejich vizualizaci lze využít tematické mapy, grafy, tabulky, fotografie či videa.

- **Formování geografického vnímání světa**

Otázky pro tvorbu příprav: Co a jak vnímat v prostoru? Co a jak dělat, abychom geografii viděli v prostoru? Jak se téma projevuje ve vnímání prostoru? (Je téma spíše součástí pozitivistické nebo postmoderní geografie? Jak mi v pohledu pomáhají jednotlivé geografické disciplíny?)

Etiopii a Nigérii lze vnímat v prostoru z více hledisek. Na tyto země je možné nahlížet např. z pohledu fyzické geografie, přičemž jsou vnímány přírodní podmínky (hory, řeky, jezera, pouště, savany apod.). Dále lze zkoumat a analyzovat různá prostorová rozložení, která se mohou týkat např. obyvatelstva (etniky, jazyky, náboženství apod.). V neposlední řadě se dá v prostoru vnímat hospodářství, kde se dá zaměřit na regionální rozdíly či různé faktory, které ho ovlivňují. To vše lze navíc propojit s jednotlivými geografickými disciplínami (fyzická g., humánní g.,

geoinformatika, regionální g. apod.), jejichž využití napomáhá k tvorbě komplexního pohledu na daný region.

Téma tohoto regionu je spíše součástí pozitivistické geografie. V ní jde zejména o fakticky podložená data, jako jsou např. demografické trendy, výskyt nemocí apod. Na druhou stranu by se zde daly najít také prvky postmoderní geografie, která je založena na subjektivitě. K tomuto přístupu lze využít např. předchozích zkušeností žáků, kdy mohou srovnávat daný region se zemí, ve které žijí (tedy ČR). Tímto způsobem tak pracují s prostorem, který jim je blízký a dobře jej znají. Dále mohou pozorovat fotografie či videa, analyzovat data a informace z různých informačních zdrojů a formovat si tak ucelený pohled na daný region.

- **Užitečná geografie**

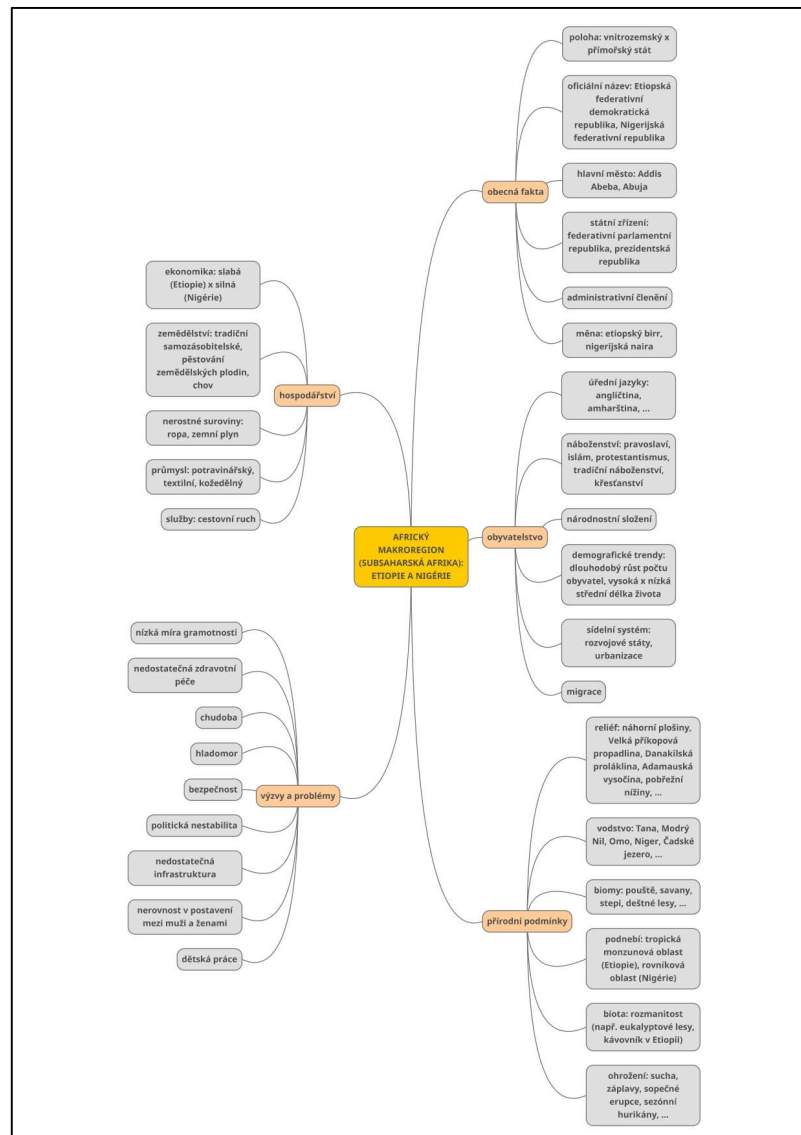
Otázky pro tvorbu příprav: Jak lze poznatky z tématu využít v každodenním životě (např. žáků)? Jak pomocí tématu motivovat žáky? Proč vlastně téma učím?

Žáci by se měli učit o Etiopii a Nigérii zejména kvůli tomu, že jde o státy zcela odlišné od toho, ve kterém žijí oni sami. Díky výuce o tomto regionu může být žákům ukázána různorodost napříč světem, ať už např. v krajině či obyvatelstvu. Tímto způsobem mohou být žáci učeni větší toleranci a respektu vůči různým kulturám, rasám apod. Zároveň je důležité vědět, s jakými (mnohdy globálními) problémy se tyto země potýkají a jaké následky mohou tyto problémy způsobit. S tím se pojí také rozvoj geografického myšlení žáků, a to např. ve smyslu hledání a navrhování možných řešení těchto problémů.

Poznatky, které žáci získají v průběhu výuky o tomto regionu, lze využít v rámci cestování. Budou vědět, jak by se měli v daných zemích chovat z hlediska toho, co je dovoleno či zakázáno. Zároveň budou vědět, že je důležité respektovat lidi jiné kultury, jejich hodnoty a způsob života. S tím se však nesetkají pouze při cestování, ale také ve svém běžném každodenním životě. Jelikož se Etiopie a Nigérie řadí mezi rozvojové země, které se potýkají s mnoha globálními problémy, mohou si žáci odnést z výuky také to, jak oni sami mohou v každodenním chování napomoci tomu, aby se následky těchto problémů alespoň částečně zmírnily. Zároveň by si žáci mohli uvědomit, že je pro tyto země velmi důležitá humanitární pomoc.

B. PROPOJENOST STUDOVANÉHO OBORU S KURIKULÁRNÍMI DOKUMENTY

- Pojmová mapa:

Obr. 1: Pojmová mapa k regionu s oporou o učebnici Makroregiony světa: Nová regionální geografie

Zdroj: vlastní zpracování, MindMup

- Očekávané výstupy:

Tab. 1: Očekávané výstupy propojené s regionem

Očekávaný výstup	Úplná propojenost	Částečná propojenost
Z-9-1-01 organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů	práce s tematickými mapami, grafy, statistickými a dalšími informačními zdroji	

Z-9-1-02 používá s porozuměním základní geografickou, topografickou a kartografickou terminologii		správné užívání terminologie (např. hory, pouště, řeky, biomy apod.)
Z-9-2-01 prokáže na konkrétních příkladech tvar planety Země, zhodnotí důsledky pohybů Země na život lidí a organismů	-	-
Z-9-2-02 rozlišuje a porovnává složky a prvky přírodní sféry, jejich vzájemnou souvislost a podmíněnost, rozeznává, pojmenuje a klasifikuje tvary zemského povrchu		jak spolu jednotlivé složky přírodní sféry (atmosféra, hydrosféra, biosféra apod.) vzájemně souvisejí a ovlivňují zemský povrch Etiopie a Nigérie
Z-9-2-03 porovnává působení vnitřních a vnějších procesů v přírodní sféře a jejich vliv na přírodu a na lidskou společnost		vliv např. přírodních katastrof či klimatické změny na životní prostředí a místní obyvatelé (např. jejich rozmístění)
Z-9-3-01 lokalizuje na mapách světadíly, oceány a makroregiony světa podle zvolených kritérií, srovnává jejich postavení, rozvojová jádra a periferní zóny	Afrika, Subsaharská Afrika, Atlantský oceán, Etiopie a Nigérie (srovnání jejich geografické polohy)	
Z-9-3-02 porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnost, potenciál a bariéry jednotlivých světadílů, oceánů, vybraných makroregionů světa a vybraných (modelových) států	srovnání jednotlivých kritérií v rámci Etiopie a Nigérie	
Z-9-3-03 zvažuje, jaké změny ve vybraných regionech světa nastaly, nastávají, mohou nastat a co je příčinou zásadních změn v nich	ekonomický rozvoj, demografické trendy, životní prostředí, vzdělávání, zdravotnictví, migrace, humanitární otázky apod.	
Z-9-4-01 posoudí na přiměřené úrovni prostorovou organizaci světové populace	-	-
Z-9-4-02 posoudí, jak přírodní podmínky souvisejí s funkcí lidského sídla, pojmenuje obecně základní geografické znaky sídel		vliv přírodních podmínek na rozmístění lidských sídel, jakou funkci plní město x venkov v Etiopii a Nigérii
Z-9-4-03 zhodnotí přiměřeně strukturu, složky a funkce světového hospodářství, lokalizuje na mapách hlavní světové surovinové a energetické zdroje	jaké hospodářské sektory jsou v Etiopii a Nigérii dominantní, význam hospodářství pro místní obyvatele (např. důležitost zemědělství), těžba nerostných surovin (např. ropa)	
Z-9-4-04 porovnává předpoklady a hlavní faktory pro územní rozmístění hospodářských aktivit		rozmístění průmyslu, zemědělství a služeb (např. vzhledem k dostupnosti surovin, půdy, vody, pracovní síly, dopravy apod.)
Z-9-4-05 porovnává státy světa a zájmové integrace států světa na základě podobných a odlišných znaků		srovnání Etiopie a Nigérie jakožto rozvojových zemí se zeměmi rozvinutými, členství Etiopie či Nigérie v zájmových integracích a organizacích (např. EAC, AU, OPEC apod.)

Z-9-4-06 lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních světových regionech	politické reformy v Etiopii, ochrana životního prostředí (např. možná spolupráce s ostatními zeměmi), bezpečnost (např. boje proti terorismu v Nigérii), hospodářství (např. členství v mezinárodních organizacích), migrace	
Z-9-5-01 porovnává různé krajiny jako součást pevninské části krajinné sféry, rozlišuje na konkrétních příkladech specifické znaky a funkce krajin		specifické znaky pouští, deštných pralesů, savan a stepí apod. a jejich srovnání
Z-9-5-02 uvádí konkrétní příklady přírodních a kulturních krajinných složek a prvků, prostorové rozmístění hlavních ekosystémů (biomů)		přírodní a kulturní složky (např. hory, řeky, jezera apod.), deštné pralesy, pouště, savany, stepy apod.
Z-9-5-03 uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí	povodně, sucha, zemětřesení, sopečná činnost, migrace, odlesňování, nadměrná těžba surovin, růst populace apod.	
Z-9-6-01 vymezí a lokalizuje místní oblast (region) podle bydliště nebo školy	-	-
Z-9-6-02 hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu	-	-
Z-9-6-03 hodnotí a porovnává na přiměřené úrovni polohu, přírodní poměry, přírodní zdroje, lidský a hospodářský potenciál České republiky v evropském a světovém kontextu	-	-
Z-9-6-04 lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky a hlavní jádrové a periferní oblasti z hlediska osídlení a hospodářských aktivit	-	-
Z-9-6-05 uvádí příklady účasti a působnosti České republiky ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a integracích států	-	-
Z-9-7-01 ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu	-	-
Z-9-7-02 aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny	-	-
Z-9-7-03 uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu v krajině, uplatňuje v modelových situacích zásady bezpečného chování a jednání při mimořádných událostech	-	-

Zdroj: vlastní zpracování, RVP ZV 2023

- **Klíčové kompetence:**

Tab. 2: Klíčové kompetence propojené s regionem

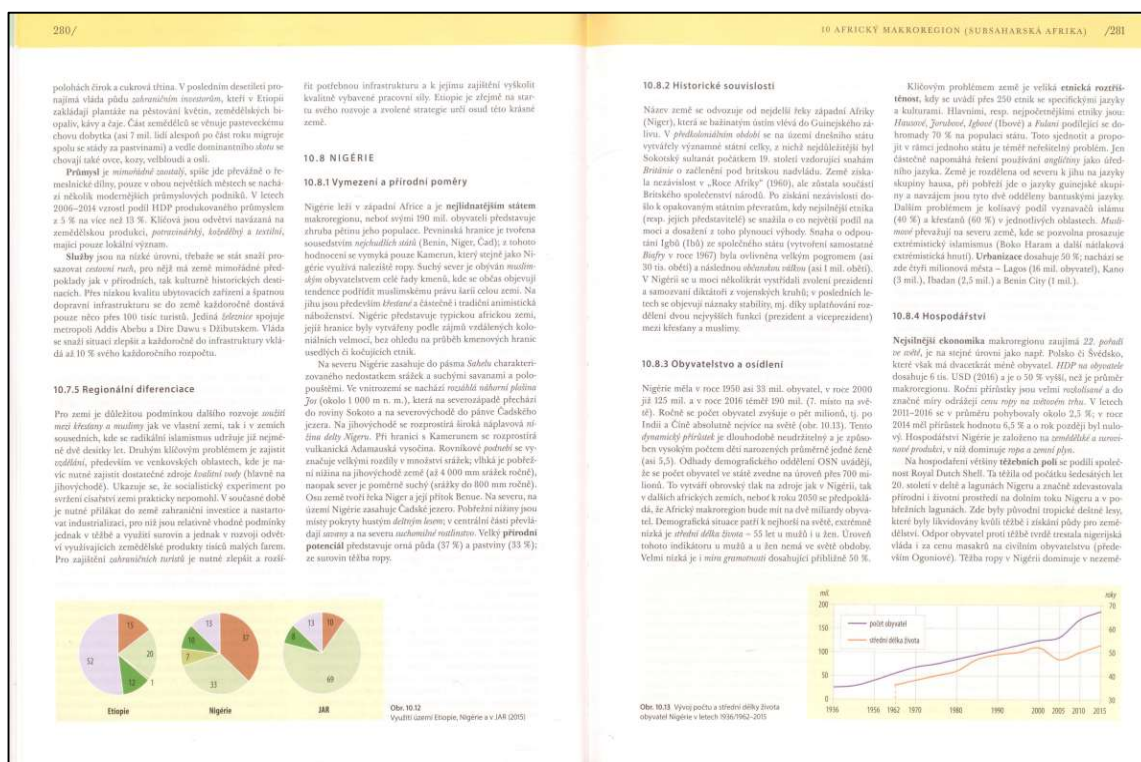
Klíčová kompetence	Možné propojení
kompetence k učení	učení se o historii, kultuře, geografii či otázkách, ať už sociálních, ekonomických či politických, které se týkají Etiopie a Nigérie, a to z různých informačních zdrojů
kompetence k řešení problémů	navrhování možných řešení problémů (chudoba, hladomor, zdravotnictví, vzdělávání, lidská práva, přelidnění, klimatická změna apod.)
kompetence komunikativní	vyjádření vlastních názorů a postojů v rámci diskuze s učitelem a spolužáky (např. k výše uvedeným problémům a jejich možným řešením)
kompetence sociální a personální	skupinová práce v rámci plnění různých aktivit vytvořených učitelem, které se vztahují k danému regionu; práce na úkolech
kompetence občanské	vedení žáků k respektování a toleranci odlišných kultur, možné podnícení k humanitární pomoci lidem žijícím v rozvojových zemích, a to prostřednictvím různých organizací, kampaní apod.
kompetence pracovní	plnění svých povinností (např. zadaných úkolů)
kompetence digitální	práce s online informačními zdroji, online aplikacemi (jako je např. Google Earth či Google Maps) či interaktivními mapami

Zdroj: vlastní zpracování, RVP ZV 2023

- **Analýza učebnic:**

Anděl, J., Bičík, I., Bláha, D. J., & Jánský, B. (2019). *Makroregiony světa. Nová regionální geografie*. Karolinum.

- Státy Etiopie a Nigérie jsou v rámci této učebnice zařazeny do kapitoly *Africký makroregion (Subsaharská Afrika)*, která se na 18 stranách věnuje nejdříve celkovému pohledu na tento makroregion a poté se více věnuje 3 vybraným státům (Etiopie, Nigérie, JAR – každému státu jsou věnovány cca 2 strany).
- Faktografický popis jednotlivých států má jednotnou strukturu skládající se z 5 částí, a sice: vymezení a přírodní poměry, historické souvislosti, obyvatelstvo a osídlení, hospodářství, regionální diferenciaci.
- Učebnice obsahuje poměrně velké množství textu, ve kterém jsou velmi detailně popisovány charakteristiky jednotlivých států.
- Obrázků je v učebnici zařazeno velmi málo. V případě Etiopie a Nigérie je text doplněn 2 grafy, které jsou pojmenovány jako *Využití území Etiopie, Nigérie a JAR (2015)* a *Vývoj počtu a střední délky života obyvatel Nigérie v letech 1936/1962-2015*.

Obr. 2: Ukázka z učebnice
Zdroj: Karolinum, 2019

Kohoutová, A., Preis, J., & Dvořák, J. (2014). *Zeměpis 7. Učebnice pro základy školy a víceletá gymnázia*. Fraus.

- Státy Etiopie a Nigérie jsou zařazeny do kapitoly *Africké regiony*, která se rozkládá na 10 stranách. Etiopie je řazena do podkapitoly regionu *Východní Afrika*, Nigérie pak do podkapitoly regionu *Země Guinejského zálivu*. Každý z těchto regionů je popsán na 2 stranách.
- Oba regiony, do kterých je Etiopie či Nigérie zařazena, jsou v učebnici popsány z hlediska např. přírodních podmínek, hospodářství, obyvatelstva, problémů apod. Rozdíl je však v tom, kolik množství textu je věnováno Etiopii a kolik Nigérii.
- Nigérie je popsána v rámci jednoho krátkého odstavce, ve kterém se zmiňuje např. problematika dynamického růstu počtu obyvatel, těžba nerostných surovin či zemědělství. Naopak k Etiopii lze v učebnici najít pouze 2 věty, ve kterých se zmiňuje fakt, že patří k nejchudším zemím regionu, kde je hlavním problémem sucho a s tím spojený hladomor.
- Text je poměrně přehledně strukturovaný, čemuž napomáhají přiložené ikonky.
- Součástí učebnice je nejen několik fotografií, ale také map. Mapy by však měly obsahovat popisky, aby bylo žákům jasné, co je na mapách znázorněno. Většina fotografií se váže v textu, nicméně pro žáky nejsou ve většině případů nijak názorné a dále využitelné.
- Součástí každé podkapitoly je několik otázek a úkolů. Některé z nich nutí žáky hledat odpovědi v jiných informačních zdrojích, avšak není uváděno v jakých. Některé navíc nespolečupracují s textem. Na druhou stranu jsou zde i otázky a úkoly, které se snaží žáky přimět přemýšlet nad informacemi v textu.

Obr. 3: Ukázka z učebnice
Zdroj: Fraus, 2014

C. GEOGRAFICKÉ MYŠLENÍ

- Úkol 1:

Tab. 3: Výukové geografické koncepty a k nim vztažené geografické otázky k regionu

		Geografické koncepty II. řádu				
		Čas/ Time	Interpretace/ Interpretation	Měřítko/ Scale	Propojení/ Interconnection	Rozdílnost/ Diversity
Geografické koncepty I. řádu	Místo/ Place	Jak se v průběhu let měnilo vnímání a postavení žen ve společnosti v Etiopii?	<p>Které veletoky se vlévají do Guinejského zálivu?</p> <p>Charakterizujte podnebí v oblasti Guinejského zálivu.</p> <p>Ve kterém státu se nachází horský masiv Kilimandžára?</p> <p>Které suroviny se těží v oblasti Guinejského zálivu?</p> <p>Co brání rozvoji Demokratické republiky Kongo, státu bohatému na suroviny?</p> <p>Jaké plodiny jsou pěstovány v oblasti Guinejského zálivu a proč?</p> <p>Jaké plodiny jsou pěstovány v oblasti východní Afriky a proč?</p>	Jaký důsledek má nedostatečný přístup ke zdravotní péči na zdravotní stav obyvatel Nigérie?	Jakou souvislost má změna klimatu s rozšířením suchých oblastí a zhoršením potravinové situace v Etiopii?	<p>Porovnejte geografickou polohu Etiopie a Nigérie.</p> <p>Porovnejte biomy v Etiopii a Nigérii, a to z hlediska přírodních podmínek.</p> <p>Jaká lidská rasa převážně žije na území Etiopie?</p> <p>Jak se liší hospodářství Etiopie a Nigérie?</p> <p>Porovnejte počet obyvatel Etiopie a Nigérie.</p>
	Prostor/ Space	Jak se proměnila distribuce zemědělské půdy v regionu v posledních desetiletích?	Které faktory mají zásadní význam pro výstavbu dopravních komunikací napříč regionem?	Jaký důsledek mají hornaté oblasti na zemědělskou výrobu v regionu?	Jakou souvislost má rozmístění etnických skupin s politickou situací v regionu?	Porovnejte podle příslušné mapy hustotu zalidnění ve východní Africe. Ve které části žije nejvíce obyvatel?

	Systémy Země/ Earth system	Kde spadne během roku na Zemi nejvíce srážek?	Která z těžných surovin má strategický význam? Proč dochází k desertifikaci?	Jaké důsledky mají přírodní podmínky na místní obyvatele?	Jak se podílí podnebí na formování reliéfu Etiopie/Nigérie?	Jaký je rozdíl mezi plantážním a samozásobitelským způsobem zemědělství?
	Prostředí/ Environment	Na základě leteckých snímků uveďte, jak se proměnila krajina Etiopie a Nigérie v čase.	Čím je významný národní park Queen Elizabeth? Jaký mají veletoky význam pro život místních obyvatel? S jakými problémy se v současnosti potýká Etiopie?	Jaké důsledky má desertifikace na životní prostředí?	Jaká je souvislost mezi znečištěním vodních zdrojů a zdravím místních obyvatel?	Jak se liší prostředí venkova a města v Etiopii a Nigérii? Jaký je rozdíl mezi krajinou Etiopie a České republiky?

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. 4: Nezařaditelné otázky z učebnice a jejich přeformulování

Původní znění otázky	Přeformulovaná otázka
Který z národních parků v této oblasti je nejznámější?	Čím je významný národní park Queen Elizabeth?
Které plodiny jsou v oblasti Guinejského zálivu nejrozšířenější?	Jaké plodiny jsou pěstovány v oblasti Guinejského zálivu a proč?
Které zemědělské plodiny pocházejí z východní Afriky?	Jaké plodiny jsou pěstovány v oblasti východní Afriky a proč?

Zdroj: vlastní zpracování

- Úkol 2:

Tab. 5: OV RVP ZV 2023 a jejich provázanost s koncepty geografického vzdělávání

Očekávaný výstup	Řád konceptu	Jednotlivé koncepty geografického vzdělávání podle Lamberta (2017) a Geographical association (2022)				
organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
používá s porozuměním základní geografickou, topografickou a	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity

kartografickou terminologii						
prokáže na konkrétních příkladech tvar planety Země, zhodnotí důsledky pohybů Země na život lidí a organismů	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
rozlišuje a porovnává složky a prvky přírodní sféry, jejich vzájemnou souvislost a podmíněnost, rozeznává, pojmenuje a klasifikuje tvary zemského povrchu	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
porovnává působení vnitřních a vnějších procesů v přírodní sféře a jejich vliv na přírodu a na lidskou společnost	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
lokalizuje na mapách světadíly, oceány a makroregiony světa podle zvolených kritérií, srovnává jejich postavení, rozvojová jádra a periferní zóny	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnosti, potenciál a bariéry jednotlivých světadílů, oceánů, vybraných makroregionů světa a vybraných (modelových) států	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
zvažuje, jaké změny ve vybraných regionech světa nastaly, nastávají, mohou nastat a co je příčinou zásadních změn v nich	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
posoudí na přiměřené úrovni prostorovou organizaci světové populace	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
posoudí, jak přírodní podmínky souvisejí s funkcí lidského sídla, pojmenuje obecně základní geografické znaky sídel	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity

zhodnotí přiměřeně strukturu, složky a funkce světového hospodářství, lokalizuje na mapách hlavní světové surovinové a energetické zdroje	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
porovnává předpoklady a hlavní faktory pro územní rozmístění hospodářských aktivit	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
porovnává státy světa a zájmové integrace států světa na základě podobných a odlišných znaků	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních světových regionech	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
porovnává různé krajiny jako součást pevninské části krajinné sféry, rozlišuje na konkrétních příkladech specifické znaky a funkce krajin	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
uvádí konkrétní příklady přírodních a kulturních krajinných složek a prvků, prostorové rozmístění hlavních ekosystémů (biomů)	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
vymezí a lokalizuje místní oblast (region) podle bydliště nebo školy	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
hodnotí a porovnává na přiměřené úrovni polohu, přírodní poměry, přírodní zdroje, lidský a	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity

hospodářský potenciál České republiky v evropském a světovém kontextu						
lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky a hlavní jádrové a periferní oblasti z hlediska osídlení a hospodářských aktivit	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
uvádí konkrétní příklady účasti a působnosti České republiky ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a integracích států	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity
uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu v krajině, uplatňuje v modelových situacích zásady bezpečného chování a jednání při mimořádných událostech	I.	Place	Space	Earth system	Environment	
	II.	Time	Interpretation	Scale	Interconnection	Diversity

Zdroj: vlastní zpracování, RVP ZV 2023

D. HODNOCENÍ STOJÍ NA ZAČÁTKU PLÁNOVÁNÍ VÝUKY

- Úkol 1:

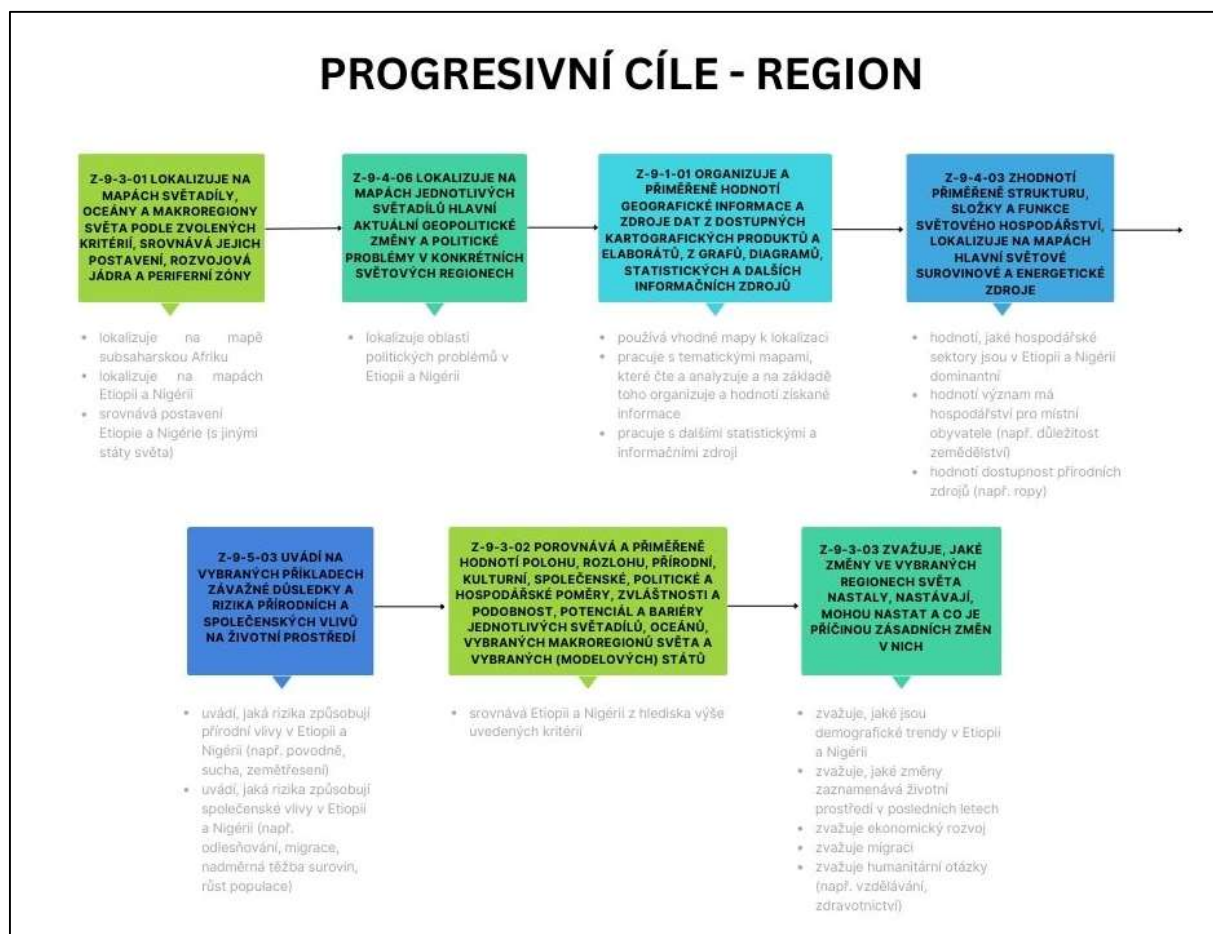
Tab. 6: Analýza možností hodnocení OV ve výuce zeměpisu

OV	Témata	Náročnost	Co si mají žáci odnést?	Jak se to projeví v chování a myšlení žáků?	Projevy žáků	
					Aktivní sloveso	Verifikační projev
Z-9-1-01 organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů	práce s tematickými mapami, grafy, statistickými a dalšími informačními zdroji	vyšší kognitivní úroveň Problémem by mohl být výběr vhodných informačních zdrojů či interpretace zjištěných informací a dat.	dovednost	Využívá různé, ale relevantní informační zdroje.	organizuje	vybírá relevantní informační zdroje a data
						systematicky třídí informace a data
						interpretuje informace a data
						používá technologie
					hodnotí	pomocí předem stanovených kritérií
						vyjadřuje se k tématu
						reaguje na zpětnou vazbu
						formuluje názor
Z-9-3-01 lokalizuje na mapách světadíly, oceány a makroregiony světa podle zvolených kritérií, srovnává jejich postavení, rozvojová jádra a periferní zóny	Afrika, Subsaharská Afrika, Atlantský oceán, Etiopie a Nigérie (srovnání jejich geografické polohy)	vyšší kognitivní úroveň Problémem by mohlo být porovnání, ať už Etiopie a Nigérie vzájemně, nebo s jinými zeměmi světa. Důvodem by mohla být absence znalostí jednotlivých kritérií a jejich provázanosti, která je k tomuto porovnání nutná.	dovednost	Pracuje s mapami, na nichž uvádí různé geografické prvky spojené s Etiopií a Nigérií (pohoří, pouště, vodstvo, města apod.). Etiopii a Nigérii porovnává s ostatními zeměmi (případně regiony), přičemž ví, kde leží rozvojová jádra a kde periferní zóny.	lokalizuje	vybírá vhodnou mapu
						najde na mapě
						popisuje místo a vystihuje jeho charakteristiku
						používá GIS
					srovnává	vybírá prvky, které budou srovnávány
						stanovuje kritéria
						identifikuje podobnosti a rozdílnosti
						odůvodňuje nalezené podobnosti/rozdílnosti a navrhuje možná řešení

	surovin (např. ropa)	(např. sociálními, ekonomickými apod.), které formují komplexní pohled na hospodářství v Etiopii a Nigérii.		surovinovými a energetickými zdroji.	lokalizuje	vybírá vhodnou mapu
						najde na mapě
						popisuje místo a vystihuje jeho charakteristiku
						používá GIS
Z-9-4-06 lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních světových regionech	politické reformy v Etiopii, ochrana životního prostředí (např. možná spolupráce s ostatními zeměmi), bezpečnost (např. boje proti terorismu v Nigérii), hospodářství (např. členství v mezinárodních organizacích), migrace	vyšší kognitivní úroveň Téma (geo)politických koncepcí je složité samo o sobě, proto může problém nastat již při samotném porozumění otázkám, které se s tímto tématem pojí. Problémem může být také nedostatek kontextuálních znalostí.	dovednost	Pracuje s mapami, na kterých uvádí konkrétní politické problémy v Etiopii a Nigérii. Pomocí map z různých časových etap rovněž popisuje, ke kterým geopolitickým změnám v Etiopii či Nigérii došlo.	lokalizuje	vybírá vhodnou mapu
						najde na mapě
						popisuje místo a vystihuje jeho charakteristiku
						popisuje změny
						používá GIS
Z-9-5-03 uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí	povodně, sucha, zemětřesení, sopečná činnost, migrace, odlesňování, nadměrná těžba surovin, růst populace apod.	nižší kognitivní úroveň Problémem by mohlo být uvědomění si závažnosti některých přírodních/společenských vlivů a jejich důsledků a rizik na životní prostředí.	znalost emoce	Zná konkrétní příklady závažných přírodních a společenských vlivů, včetně jejich důsledků a rizik na životní prostředí Etiopie a Nigérie.	uvádí	předkládá konkrétní příklady
						srozumitelně předkládá informace
						informace předkládá s ohledem na relevanci zdrojů
						strukturuje informace
						interpretuje informace
						vysvětluje a odůvodňuje předkládané informace

Zdroj: vlastní zpracování, Interaktivní osnova předmětu DG1 (Spurná, 2023)

E. PROGRESIVNÍ CÍLE

Obr. 4: Schéma progresivních cílů

Zdroj: vlastní

F. UČEBNÍ ÚLOHY ROZVÍJEJÍCÍ GEOGRAFICKÉ MYŠLENÍ

Tab. 7: Analýza učebních úloh v učebnici

Celkový počet učebních úloh v učebnici:			9 (Fraus)		
Výběr učebních úloh dle zaměření na:			Subsaharská Afrika – Etiopie, Nigérie		
Učební úloha	Klíčové kompetence jako výuková strategie	Geografické koncepty	Korespondence textu a vizuálie s úlohou	Úloha v procesu výuky	Typ a druh úlohy
Charakterizujte podnebí v oblasti Guinejského zálivu.	Kompetence k učení: „operuje s obecně užívanými termíny, uvádí věci do souvislostí“ (RVP ZV, s. 10) deduktivní výuková strategie	Interpretation Place	ANO	procvičování	znalostní
Jaké mají veletoky význam pro život místních obyvatel?	Kompetence k učení: „operuje s obecně užívanými termíny, uvádí věci do souvislostí“ (RVP ZV, s. 10) deduktivní výuková strategie	Interpretation Environment	ANO	procvičování	znalostní
Porovnejte podle příslušné mapy hustotu zalidnění ve východní Africe. Ve které části žije nejvíce obyvatel? Zdůvodněte, proč tomu tak je.	Kompetence k řešení problémů: „vyhledává informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení“ (RVP ZV, s. 11) deduktivní výuková strategie	Diversity Space	NE	procvičování	badatelská
Přečtěte si článek o letošním suchu v Etiopii a odpovězte na otázky: Proč Etiopii letos postihlo nejhorší sucho za posledních 40 let? Jaké důsledky mělo letošní sucho v Etiopii na krajinu a místní obyvatele?	Kompetence občanské: „chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí“ (RVP ZV, s. 12)	Scale Interpretation Place Environment	ANO	osvojování	badatelská

Jakým způsobem pomohlo Česko Etiopii? Zdroj článku: Novák, 2023	deduktivní výuková strategie				
Přečtěte si článek o životě dívek v Etiopii a odpovězte na otázku: Co brání dívkám v Etiopii k tomu, aby dokončily základní školu? Pokud dívky nestudují, čemu se věnují? S jakými problémy se dívky v Etiopii obecně potýkají? Zdroj článku: Novák, 2023	Kompetence k řešení problémů: „vyhledává informace vhodné k řešení problému, kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen obhájit“ (RVP ZV, s. 11) deduktivní výuková strategie	Interpretation Place	ANO	osvojování	badatelská
Na základě leteckých snímků uveďte, jak se proměnila krajina Etiopie a Nigérie v čase.	Kompetence k učení: „samostatně pozoruje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti“ (RVP ZV, s. 10) induktivní výuková strategie	Time Environment	ANO	osvojování	badatelská písemná

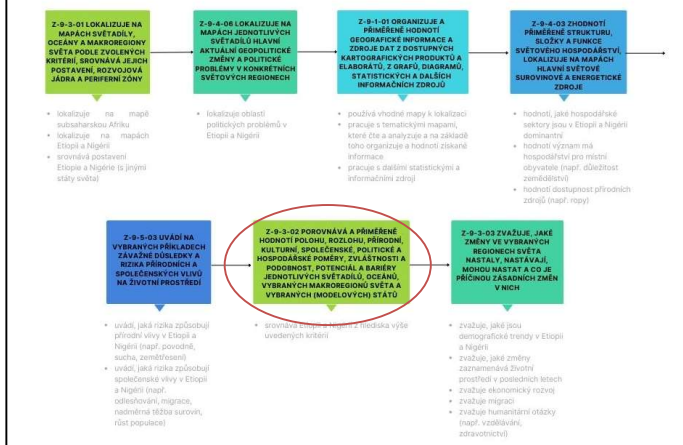
Zdroj: vlastní zpracování

G. VÝUKOVÉ PŘÍPRAVY

Jméno a příjmení..... Tereza Bisová.....

Ročník: 7. – 9.	Tematický celek: Africký makroregion	Téma hodiny: Současné problémy Subsaharské Afriky na příkladu Etiopie a Nigérie
 Užitečná geografie	Motivace žáků <ul style="list-style-type: none"> Etiopie a Nigérie jsou zeměmi, které jsou zcela odlišné od země, ve které žijeme my. Zvolené téma tak umožňuje žákům nejen překročit hranice svého běžného vnímání světa, ale také získat hlubší vhled do konkrétních problémů, s nimiž se tyto africké země potýkají. Učení se o tomto tématu dává žákům rovněž příležitost k tomu, aby přemýšleli a diskutovali o globálních otázkách, jako je např. sociální nerovnost, lidská práva či ekonomický rozvoj apod. Tohle všechno napomáhá žákům chápat a respektovat současný svět a jeho rozmanitost. Zároveň je důležité poukázat na důležitost humanitární pomoci a nasměrovat k ní také samotné žáky. Zvolený přístup výuky dává žákům příležitost nejen k aktivnímu zapojení, ale také k vnímání tématu skrze „zážitky“. To může napomoci ke zvýšení jejich motivace a angažovanosti ve výuce. 	
 Propojenost studovaného oboru s kurikulárními cíli	Očekávané výstupy <ul style="list-style-type: none"> Z-9-3-02 porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnosti, potenciál a bariéry jednotlivých světadílů, oceánů, vybraných makroregionů světa a vybraných (modelových) států 	
 Práce s progresivními cíli	Výukové cíle, dovednosti <ul style="list-style-type: none"> Žák lokalizuje na mapě světa Etiopii a Nigérii. Žák uvádí současné problémy Etiopie a Nigérie, včetně jejich příčin a důsledků. Žák v rámci fireside chatu vyjadřuje své názory na současné problémy Etiopie a Nigérie a navrhuje jejich možná řešení. Žák porovnává problémy Etiopie a Nigérie s problémy České republiky. 	
 Propojenost studovaného oboru s kurikulárními cíli	Klíčové kompetence <ul style="list-style-type: none"> kompetence komunikativní <ul style="list-style-type: none"> formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu kompetence sociální a personální <ul style="list-style-type: none"> přispívá k diskuzi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu 	
 Práce s progresivními cíli	Progresivní cíle <ul style="list-style-type: none"> Téma spadá do celku Afrického makroregionu, konkrétněji do Subsaharského regionu. Modelovými státy jsou Etiopie a Nigérie. Téma navazuje na úvod tohoto regionu (topografie, klima, obyvatelstvo apod.). Následovat může jiný africký region. 	 Krajina jako laboratoř Náměty pro terénní výuku ---

PROGRESIVNÍ CÍLE - REGION

• Aktivní slovesa

- lokalizuje – ukazuje na mapě
- uvádí – podává přehled současných problémů, včetně jejich příčin a důsledků
- porovnává – popisuje odlišnosti
- vyjadřuje – podává své názory
- navrhuje – podává řešení

Hodnocení – popis projevů žáků a náročnost učiva

- V této hodině by měl být naplněn jeden očekávaný výstup s aktivními slovesy „porovnává“ a „hodnotí“, u nichž se očekávají následující projevy žáků:
 - vybírá prvky, které budou porovnávány,
 - stanovuje kritéria,
 - vytváří analýzu,
 - hledá souvislosti,
 - identifikuje podobnosti a rozdílnosti,
 - odůvodňuje nalezené podobnosti/rozdílnosti a navrhuje možná řešení,
 - hodnotí pomocí předem stanovených kritérií,
 - vyjadřuje se k tématu.
- K výše uvedeným projevům lze doplnit další specifické očekávané projevy:
 - Na základě fotografií vyjadřuje (jak písemně, tak slovně) své pocity o Etiopii a Nigérii.
 - Na mapě ukazuje polohu Etiopie a Nigérie.
 - Uvádí současné problémy Etiopie a Nigérie, včetně jejich příčin a důsledků.
 - Vyjadřuje své názory na současné problémy Etiopie a Nigérie a navrhuje jejich možná řešení.
 - Aktivně se podílí na přípravě fireside chatu, při níž spolupracuje s ostatními žáky.
 - Při prezentaci zastává svoji roli a vhodně se vyjadřuje.
 - Popisuje shodu a neshodu (problémy Etiopie a Nigérie x problémy ČR).

Miskoncepce

Práce s progresivními cíli

Mezipředmětové vazby

- **dějepis:** historický kontext problémů
- **občanská výchova:** sociální otázky

Individuální přístup:

Pro nadané žáky

Práce s progresivními cíli

 <p>Hodnocení stojí na začátku plánování výuky</p> <p>Učební úlohy rozvíjející geografické myšlení</p>	<ul style="list-style-type: none">• Kromě analýzy zobrazených problémů na fotografiích uvádí také možné příčiny.• Zastává vedoucí roli v rámci fireside chatu. <p>Pro slabší žáky</p> <ul style="list-style-type: none">• V rámci fireside chatu si vybere roli, která mu napomůže ukázat a rozvíjet své silné stránky.	
<p style="text-align: center;">Scénář hodiny</p> <ul style="list-style-type: none">• A) Motivace – fotografie z Etiopie a Nigérie (místa atraktivní x místa „temná“ – znázornění problémů), analýza fotografií (jaké pocity ve vás fotografie vyvolaly?) + krátká diskuze• B) Jádro – práce s mapou (kde leží Etiopie a Nigérie?)• C) Jádro – zadání fireside chatu (rozdělení žáků do skupinek, zadání jednotlivých problémů každé skupince, včetně požadovaných kritérií, nad kterými by měli žáci diskutovat a která musí být zahrnuta ve finální prezentaci)• D) Jádro – příprava fireside chatu ve skupinkách• E) Jádro – krátká prezentace fireside chatu každé skupinky• F) Závěr – závěrečná diskuze o jednotlivých problémech a možných řešení + porovnání s problémy České republiky		
 <p>Učební úlohy rozvíjející geografické myšlení</p> <p>Činnosti žáků/žáka</p> <ul style="list-style-type: none">• Pozoruje a analyzuje fotografie, vyjadřuje své pocity, které v něm fotografie vyvolaly.• Hledá na mapě světa Etiopii a Nigérii.• Podílí se na přípravě skupinového fireside chatu.• Vyjadřuje své názory na problémy Etiopie a Nigérie a navrhuje jejich možná řešení.• Při prezentaci zastává svoji roli v rámci fireside chatu.• Porovnává současné problémy Etiopie a Nigérie s problémy České republiky.• Zapojuje se do závěrečné diskuze.	 <p>Propojenost studovaného oboru s kurikulárními cíli</p> <p>Čas</p> <ul style="list-style-type: none">• A) 5 min• B) 3 min• C) 5 min• D) 10 min• E) + F) 22 min	 <p>Formování geografického pohledu na svět</p> <p>GeoMýš geografické myšlení</p> <p>Metody/činnost učitele</p> <ul style="list-style-type: none">• slovní metoda (dialog, diskuze celé třídy)• názorně-demonstrační metoda (práce s fotografiemi, práce s mapou)• dovednostně praktická metoda (práce ve skupince)
 <p>Vizualizace prostorových dat</p> <p>Krajina jako laboratoř</p>	<p>Pomůcky data projektor, notebook, fotografie (v digitální podobě), Školní atlas světa, karty k fireside chatu, sešity</p> <p>Příprava učebny kmenová učebna – není třeba ji upravovat</p> <p>Vizuální prostředky Školní atlas světa (s. 102), fotografie (viz zdroje)</p>	

Hodnocení stojí
na začátku plánování
výuky

Připravenost studovaného
oboru a kurzůláními
cili

Tvarování profesní
identity učitele zeměpisu

Hodnocení výuky – sebereflexe učitele

Ve chvíli, kdy žákům zadám úkol, zeptám se jich, zda rozumí zadání, případně, zda jim je něco nejasné a potřebují to dovysvětlit.

Při přípravě fireside chatu budu chodit mezi jednotlivými skupinkami a pozorovat, zda pracují na zadání. V případě, že si nebudou vědět rady, budu se je snažit nasměrovat správným směrem.

Zda bylo učivo podáno z mé strany dostatečně srozumitelně bude zjištěno také při skupinových prezentacích fireside chatu a závěrečné diskuzi. Na základě toho se budu moci v závěrečné diskuzi zaměřit na dodatečné vysvětlení problémových částí mého výkladu.

Tvarování profesní
identity učitele zeměpisu

Praxe – pokud využijete námět pro přípravu výuky na praxi

Zde uveďte použité zdroje informací, obrázků a materiálů

Výběr fotografií z odkazů:

<https://travelbible.cz/etiopie/>

<https://www.export.cz/nazory-a-analyzy/nigerie-zeme-paradoxu-a-prilezitosti/>

<https://medium.seznam.cz/clanek/za-horizontem-valka-v-etiopii-etnicka-otazka-niciveho-konfliktu-14299>

<https://www.businessinfo.cz/navody/nigerie-souhrnna-teritorialni-informace/4/>

a další ...

ZDROJE

Anděl, J., Bičík, I., Bláha, D. J., & Jánský, B. (2019). *Makroregiony světa. Nová regionální geografie*. Karolinum.

Bartošek, M., Bendl, V., Černá, M., Fanfulová, E., Havlínová, H., Hesová, A., Herink, J., Holec, J., Chaluš, P., Kofroňová, O., Koubek, P., Lichtenberková, K., Mlčoch, M., Naske, P., Pastorová, M., Podrázská, M., Růžicková, D., Spurná, M., Sováková V., Tůmová-Maříková, J., & Votavová, R., (2023). *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání*. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.

Kohoutová, A., Preis, J., & Dvořák, J. (2014). *Zeměpis 7. Učebnice pro základy školy a víceletá gymnázia*. Fraus.

MindMup. (2023). *Free Online Mind Mapping*. <https://www.mindmup.com/>

Novák, Z. (2023, 25. října). *Etiopii postihlo nejhorší sucho za 40 let. Pomoc se snaží i Česko, třeba mapováním zdrojů vody*. https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/etiopie-sucho-pomoc-migrace-zmena-klimatu_2310251908_hof

Novák, Z. (2023, 3. listopadu). *Sestra se vdala v pěti letech. Bratr mi umožnil studovat, říká etiopská humanitární pracovnice*. https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/rozhovor-etiope-zeny-detske-svatby-univerzita-studium_2311031200_epo

Rawling, E., Biddulph, M., Kinder, A., Mitchell, D., Pike, S., Puttick, S., & Roberts, M. (2022). *A framework for the school geography curriculum*. Geographical Association.

Spurná, M. (2023). *Koncepce didaktiky hodnocení geografického myšlení ve výuce didaktiky geografie* [Závěrečná práce programu celoživotního vzdělávání, Masarykova univerzita]. Archiv závěrečných prací MUNI. https://is.muni.cz/auth/th/aivfv/Spurna_zaverecna_prace_2023_koncepce.pdf<https://>